

Anna Mauliņa

Marlēna Krasovska

Turbulences zonā: 2010.gads Latvijas publiskajās bibliotēkās

Paīdziet man dziedāt,
Man bij daudz skaistu dziesmu;
Pa vienai salasīju
Pa pasauli staigādams

Kuldīgas, Liepājas, Saldus, Talsu un Ventspils reģionu galveno bibliotēku direktori 2.marta diskusijā

Kādā no nesensajiem bibliotekāru saietiem pazīstams nozares pārstāvis bibliotēku darbību Latvijā pēdējo gadu laikā salīdzināja ar lidojumu turbulences zonā. Par to, cik trāpīgi šis salīdzinājums raksturo situāciju bibliotēkās, liecināja reģionu galveno bibliotēku direktoru un metodiķu atskaišu ziņojumi Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Bibliotēku attīstības institūta (BAI) organizētajās apaļā galda diskusijās par 2010.gada nozīmīgākajiem notikumiem bibliotēku nozarē, kas noritēja no 23.februāra līdz 4.martam Rīgā, Tērbatas ielā 75.

Depopulācija draud "dabiskajai izlasei" pakļaut arī bibliotēkas

Lai arī kādi riska faktori savulaik izvirzīti nozares stratēģiskajos dokumentos, neviens nevarēja paredzēt, ka par vienu no galvenajiem bibliotēku draudiem kļūs

depopulācija valstī. Lauku apvidos straujā iedzīvotāju skaita sarūkuma dēļ ne viena vien bibliotēka kļuvusi par vientuļu salu aizslēgotu un tukšu sētu vidū. Vairums šādu bibliotēku tomēr netiek likvidētas, bet gan pārveidotas izsniegšanas punktos, lai retie palicēji neiegrimtu pilnīgā tumsībā un, lai arī mazākā apjomā, tomēr saņemtu bibliotekāros pakalpojumus. Līdzšinējām tendencēm saglabājoties, atsevišķu novadu teritoriju, tātad arī bibliotēku, nākotne ir apdraudēta. Diemžēl nekas neliecina par demogrāfisko rādītāju uzlabošanu, ekonomiskie procesi valstī (augošais bezdarbs, nodokļu slogs, inflācija un cenu kāpums utt.) veicina iedzīvotāju emigrāciju.

Bibliotēku apmeklētība joprojām aug

Neskatoties uz dramatisko iedzīvotāju skaita samazināšanos, kopumā sabiedrības pieprasījums pēc bibliotēkas un informācijas pakalpojumiem turpina pieaugt. Jāpieņem, ka būtu grūti izskaidrot, teiksim, Starptautiskā

Valūtas fonda pārstāvjiem, šādu likumību: ja iedzīvotāju skaits apdzīvotā vietā samazinās par 10%, tad bibliotēku lasītāju skaits tajā pieaug par 25%...

Jo ekonomiski sliktāki apstākļi, jo vairāk ļaudis pievēršas bezmaksas pieejas vietām. Lasītāju pieplūdumu galvenokārt nodrošina bezmaksas internets, kas joprojām ir lasītāju visaugstāk vērtētais publisko bibliotēku pakalpojums. Ceļu uz bibliotēkām atrod tie, kas gadu desmitiem gājuši tai garām. Savukārt tie, kas relatīvās turības laikā noniecinājuši bibliotēkas, kļuvuši par to kvēliem aizstāvjiem.

Lai piesaistītu aizvien jaunus lasītājus, bibliotēkas iegulda mērķtiecīgu darbu, piemēram, organizē intriģējošus pasākumus. Krīzes laikā dominē lietišķas tēmas: kā izdzīvot bez naudas, kā dziedēt dvēseli, kā nepakļauties depresīvām notīm.

Šobrīd dzīvojam lielā tautas staigāšanas jeb migrācijas laikmetā. Praktiski nav ģimenes, kurā nebūtu aizbraucēju. Palicējus savukārt visvairāk interesē, kā viņiem klājas tur, tajā tālajā, svešajā zemē. Sabiedrības atsaucību iemantojušas bibliotēku organizētās tikšanās ar tiem kaimiņiem un novadniekiem, kas dzimto zemi atstājuši, bet reizēm tomēr atbrauc. Viņi stāsta, kāda garoza ir svešatnes maizei. Šie pasākumi vienmēr ir kupli apmeklēti: katrs grib dzirdēt smeldzīgo tāluma stāstu.

Jaunatnes un pusaudžu vidē populāras un ļoti apmeklētas ir Bibliotēku naktis. Ir taču tik romantiski pavadīt nakti bibliotēkā, kuras starpplauktu ejās, iespējams, izdosies ieraudzīt pašu Hariju Poteru, bibliotēkas mistisko kaķi, neatvairāmi skaistu vampīru ar vijolišu zilām acīm vai pat stikla cilvēku. Plaši apmeklētas ir visdažādākās radošās darbnīcas, kurās bērni mācījušies izgatavot gan eņģeļus, gan Ziemassvētku dekorus, cukurotas sniegpārslīņas un apsveikumus apkārtnes vecajiem ļaudīm, pirkstiņlles, putnu barotavas utt. Robežnieku bibliotēkas "Skaistuma nedēļā" pagasta meitenēm veselu nedēļu bez maksas veidotas frizūras.

Bibliotekāri uzrunā tos apmeklētājus, kas gaida piekļuvi datoriem un lasa presi, piedāvājot ieskatīties kādā jauniznākušā grāmatā. Un atsaucība ir. Ventspilī kā jau neapjaustu iespēju pilsētā pa galveno satiksmes līniju

no sākuma līdz galapunktam kursēja autobuss, kurā tika rādītas jaunās bibliotēku grāmatas, lasīti to fragmenti, skandēti dzejoļi. Arī Jēkabpilī īpašu noskaņu Dzejas dienās radīja dzejas busiņā lasītā dzeja dzīvās mūzikas pavadījumā.

Bibliotekāri *vilina* lasītājus arī ar atraktīvām tīmekļa vietnēm. Rēzeknes Centrālajā bibliotēkā, kur 2010.gadā izvērstas bibliotēkas tīmekļa vietnes www.rezeknesbiblioteka.lv satura vadības darbs, virtuālo apmeklējumu skaits, salīdzinot ar 2009.gadu, pieaudzis par vairāk nekā 69% (!). Tīmekļa vietnē publicēti 137 ziņu sižeti par reģiona bibliotēkām, izveidotas 5 apjomīgas tematiskas virtuālās izstādes, ievietoti foto un video albumi, ik nedēļu organizēti minikonkursi. Izveidots bibliotēkas profils sociālajā tīklā "Draugiem.lv", ar kura starpniecību iespējams arī pagarināt grāmatu lietošanas termiņu, kā arī turpināta bibliotēkas "Twitter" konta vadība.

Bibliotēkas būtu vēl populārākas, ja vien bibliotekāru radošumu un izdomu nesasaistītu finansējuma trūkums. Gan viesmākslinieku honorāriem, gan pasākumu organizēšanai tomēr ir nepieciešami kaut vai minimāli finanšu līdzekļi.

Bibliotēku finansējums — vēl joprojām recesijas dzirnakmeņos

Aizvadītajā gadā daudzas bibliotēkas darbojušās "izdzīvošanas režīmā". Turpinājusies **bibliotēku darbinieku skaita, bibliotekāru atalgojuma un darba slodžu samazināšana**. Tā rezultātā daudzviet bijis jālemj arī par bibliotēkas darbalaika izmaiņām — no 40 līdz 47 stundām nedēļā tas sarucis līdz 20 un dažkārt pat vēl vairāk. Samazinātais bibliotēkas darbalaiks negatīvi ietekmējis gan bibliotēkas apmeklētību, gan izsniegumu. Piemēram, Rēzeknes Centrālajā bibliotēkā šī iemesla dēļ 2010.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, bibliotēkas lasītāju kopskaits samazinājies par 3%, bet izsniegumu skaits — par 4%. Tā kā pašvaldības noteiktais "krīzes situācijas risinājums" izsaucis lielu bibliotēkas lasītāju neapmierinātību, 2011.gadā pašvaldības vadībai tomēr izdevies atrast finanses optimāla bibliotēkas darbalaika nodrošināšanai.

Daudzviet bibliotekāri centušies mazināt krīzes radīto bibliotēkas

pieejamības ierobežojumu ietekmi uz lasītājiem, darba-laiku pielāgojot viņu ērtībām. Arvien vairāk bibliotēku sākušas strādāt vēlinās vakara stundās, sestdienās un svētdienās. Bibliotēku darbalaiks tiek pakārtots sabiedriskā transporta, autoveikalu izbraukumu grafikiem, ģimenes ārsta prakses un citu pašvaldības iestāžu darbalaikam u.tml. Bieži vien bibliotekārs pagastā kļuvis par tādu kā *dežurējošo eņģeli* — neatsaka, ja kādam vajadzīgi bibliotēkas pakalpojumi arī ārpus darbalaika. Lieki teikt, ka tas viss balstās uz darbinieku entuziasma.

Saldus pilsētas bibliotēka, lai 2010.gadā varētu atkalatvērt durvis lasītājiem 6 dienas nedēļā, veikusi darbinieku pārstrukturēšanu — lietotāju apkalpošanas darbā iesaistīti Informācijas resursu attīstības nodaļas darbinieki, kuru atsevišķas funkcijas savukārt iesaldētas (šī iemesla dēļ netika pabeigta bibliotēkas rekatalogizācija). Arī Liepājas Centrālā zinātniskā bibliotēka, neskatoties uz to, ka sakarā ar finansējuma samazinājumu par 40% 2010.gadā bija spiesta pāriet uz 24 stundu darba nedēļu, lasītāju apkalpošanu vairākās filiālēs spēja nodrošināt 30–35 stundas nedēļā, optimizējot lasītāju apkalpošanas darbu, iesaistot tajā lielāku darbinieku skaitu, kā arī aktīvi popularizējot grāmatu elektronisko rezervēšanu.

Daudzviet atlaisto kvalificēto bibliotēkas darbinieku vietas aizpilda bezdarbnieku nodarbinātības programmas “Darba praktizēšana pašvaldībās ar 100 Ls stipendiju” dalībnieki. Lai arī programmas noteikumi paredz, ka praktizēšanas vietas nav iekārtojamas jau pastāvējušās darba vietās, tajos ir atruna — tas ir atļauts, ja darba attiecības ar darbiniekiem, kas iepriekš tika nodarbināti šajās darba vietās, pārtrauktas vismaz pirms četriem mēnešiem... Bibliotekāri šajā situācijā mēģina saskatīt pozitīvo — šobrīd Latvijas bezdarbnieks bieži vien ir cilvēks ar augstāko izglītību, izcilām datorprasmēm un svešvalodu zināšanām... Bibliotēkas iesaistās arī citās Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) programmās, piemēram, “Darba izmēģinājumi”, kā arī piesaista brīvprātīgos palīgus. Ir jāmeklē jēlcādi risinājumi, jo, neskatoties uz to, ka finansējums bibliotēkām tiek arvien vairāk samazināts, darba apjoms turpina pieaugt.

Bibliotekārs — universālais kareivis, sociālo ugunsgrēku dzēsējs?

“Vai bibliotēka izglābs pasauli?” jautā Bērzaunes pagasta bibliotēkas vadītāja Ineta Zvirgzdiņa 2010.gada septembra laikrakstā “Bērzaunes Rīts”. Bibliotekārs papildus bibliotekārajiem pienākumiem un lasītāju apmācīšanai informācijas tehnoloģiju un elektronisko resursu izmantošanā spiests uzņemties neskaitāmas citas funkcijas, kas ar bibliotēkas darbu saistītas visai attāli. “Latvenergo”, “Latvijas Gāze”, Valsts ieņēmumu dienests (VID), tautas skaitīšanas struktūras, e-paraksta pārvaldītāji, sociālie dienesti savus klientus masveidā, nereti pat bez kaut kāda iepriekšēja saskaņojuma (par saviem jaunajiem pienākumiem bibliotekāri uzzina no medijiem) sūta uz bibliotēkām: ejiet vien, tur ir viss, tur jums visu paskaidros, palīdzēs... Tā nu biblio-

tekāri apmāca iedzīvotājus izmantot internetbankas, samaksāt rēķinus, sagatavot CV, aizpildīt VID deklarācijas un tautas skaitīšanas veidlapas, iegūt virtuālo e-parakstu, uzstādīt virszemes digitālo televīziju... Šīs jaunās funkcijas uzliek apjomīgu papildu darba slodzi, nereti pat pilnībā paralizējot tradicionālos bibliotēkas procesus, jo lielākā daļa bibliotēku apmeklētāju ir bez datorzināšanām un izpratnes par šāda veida pakalpojumiem. Bieži vienam apmeklētājam veltāmas pat 30–60 minūtes.

Iedzīvotāji nereti vairs neizprot, cik tālu sniedzas jaunās informācijas laikmeta bibliotēkas atbildība, un sākuši griezties pie bibliotekāriem ar prasībām konsultēt visdažādākajos lietišķajos jautājumos, piemēram, skaidrot nianšes metālisko jumtu veidos un uzstādīšanā. Kādēļ ne?

Bibliotekāri apkalpo arī darba meklētājus, uzņem bezpajumtniekus un bērnus, kam nav kur iet... Tās aizvien vairāk pārvēršas par sociālajām institūcijām, kas pilnā valsts vai pašvaldību sociālo pasūtījumu bez samaksas. Jā, bibliotekāri ir izglītoti un viņi patiešām var visu vai gandrīz visu, taču kā tad ir ar tām institūcijām, kam par šo darbu maksā? Bibliotekāram neviens nepiemaksā neko, un punkts! Vai sociālās funkcijas tomēr nevajadzētu veikt sociālajām iestādēm? Ja nē, tad vai ir godīgi prasīt, lai bibliotekārs veiktu šīs funkcijas pilnīgi bez samaksas? Bez tam, lai to visu veiktu, bibliotēkai vajadzīgi resursi, kurus ne valsts, ne pašvaldības neatvēl. Tas ir pārāk nopietns jautājums, kas risināms starpministriju līmenī.

Turklāt — šādu pakalpojumu pieprasījums eksponenciāli aug. Izskatās, ka drīz būs sasniegta robeža, kad bibliotekāriem savam tiešajam darbam vairs nepaliks ne laika, ne spēka. Viena darbinieka bibliotēkās jau tagad bieži ir jāstrādā neapmaksātas virsstundas. Pārslodzes dēļ bibliotēkas atsakās no projektiem. Daudzviet bibliotekāri ir uz izdegšanas robežas, pastiprinājusies saslimstība ar stresa un pārpūles izraisītām slimībām. Tā rezultātā apdraudēta lasītāju apkalpošanas kvalitāte, cieš bibliotekārais darbs, kas tomēr ir bibliotēku kā atsevišķu, unikālu institūciju pastāvēšanas galvenā jēga. Cilvēks, kam nepieciešamas bibliotekārās vai bibliogrāfiskās uzziņas, nevar tās saņemt VID, “Lattelecom”, “Latvenergo” vai citās iestādēs, kuru darba funkcijas šobrīd tiek pārvirzītas bibliotēkām.

Papildus bibliotekāriem tiek “uzticēti” apkopējas un sētnieka pienākumi, kuru štata vietas likvidētas.

Tajā pašā laikā, saskaņā ar 2001.gada 14.augusta Ministru kabineta “Noteikumiem par bibliotēkas darbam nepieciešamo darbinieku skaitu un darbinieku amatu ieņemšanai nepieciešamo izglītību” Nr.371 valsts un pašvaldību bibliotēkās darbam nepieciešamo darbinieku skaitu nosaka, ņemot vērā vienīgi izsniegumu! Taču visu augšminēto apstākļu ietekmē tieši šis darba rādītājs ir vienīgais, kas bibliotēkās krītas. Madonas novada bibliotēkas direktore Imelda Saulīte iepazīstināja ar šajā bibliotēkā veikto darba rādītāju analīzi, lai izskaitļotu nepieciešamo darbinieku skaitu. Kad detalizētie aprēķini uzrādīja rezultātu — 1 darbinieks veic 1,7 darba slodzes, šai nodarbei metuši mieru...

Trūkst līdzekļu tālākizglītībai

Sabiedrība no bibliotēkara gaida arvien vairāk, tādēļ ar katru gadu pieaug nepieciešamība pēc sistemātiskas profesionālās tālākizglītības. Taču ierobežotais finansējums bibliotēkām ļauj izdzīvot, bet ne attīstīties. Lielai daļai bibliotēku finanšu līdzekļi bibliotēkuru tālākizglītībai 2010.gadā netika paredzēti vispār. Nav naudas pat transporta izdevumiem, lai nokļūtu uz bezmaksas kursiem. Sāk veidoties plaša starp kvalifikācijas prasībām, ko bibliotēkaram izvirza nozares dinamiskā attīstība un iespējām tās apgūt. Daudzi bibliotekāri uzsvēruši, ka Latvijas bibliotēku situācijai būtu piemērota e-apmācība. Taču arī tās ieviešanai nepieciešamas lielas investīcijas.

Strauji aug bibliotēku nozares speciālistu pieprasījums pēc elektroniskās informācijas. Vienlaicīgi bibliotēku nozarē ir izteikti jūtams nacionālo poligrāfisko izdevumu un pelēkās literatūras digitalizēto versiju trūkums, kas neļauj apmierināt esošo un topošo kolēģu pieprasījumu. Tas izsauc nopietnus draudus ne vien nozares tālākai attīstībai, bet arī rada apstākļus tās turpmākai atpalcībai. Savukārt dažas tā saucamās e-bibliotēkas jau pamanījušās digitalizēt bibliotēku nozares materiālus un, ignorējot autortiesības, veiksmīgi tos pārdod. Bibliotēku direktoru nostādne: **nepieciešams daudz straujāk izvērst bibliotēku nozares resursu digitalizāciju LNB.**

Latvijas bibliotēku portāls un žurnāls “Bibliotēku Pasaule”

Latvijas bibliotēku portāla, kura saturu nodrošina LNB, bet tehnoloģisko darbību — valsts aģentūra “Kultūras informācijas sistēmas” (v/a KIS), izmantojamība palielinās: vidējā apmeklētība dienā 2010.gadā sastādīja 388,52 reizes. Reģistrēti 44,79% jauni apmeklējumi, 55,21% atgriezušies portālā atkārtoti.

Diskusijās izskanēja atziņa, ka būtiski sekmējama bibliotēku darbinieku informētība, paplašinot Latvijas bibliotēku portāla interaktivitāti, ārzemju un mūszemes profesionālās informācijas aptvērumu, kā arī veidojot salīdzināmās un analītiskās informācijas blokus, izvēršot profesionālas diskusijas.

Apmēram 80% Latvijas bibliotēku diemžēl nav savu tīmekļa vietņu, tomēr Latvijas bibliotēku portāla piedāvāto konkrētas bibliotēkas profila, kas aizstātu mājaslapu, veidošanas iespēju izmanto pavisam maz bibliotēku. Acīmredzot nepieciešamas papildu apmācības profilu veidošanā.

Vienīgais žurnāls bibliotēku nozarē “Bibliotēku Pasaule” joprojām ir visvairāk izmantotais profesionālās informācijas resurss. Taču jāpiebilst, ka bibliotekāri ir aktīvi žurnāla lasītāji, bet pavisam kūtri rakstītāji. Žurnāla redakcija joprojām aicina kolēģus gan no lielajām bibliotēku industrijām, gan mazajām *gaismaspilim* novados un pagastos sūtīt ziņas par darba problēmām, inovatīviem pakalpojumiem, pārsteidzošiem notikumiem un ikdienas notikumiem. Tikai kopā varam veidot interesantu žurnālu.

Veidojas informācijas plaša

Neskatoties uz to, ka ekonomiskās recesijas apstākļos naudas trūkst visām pašvaldībām, finansējums tomēr turpinājies sarukt vien daļai bibliotēku, savukārt citām tas ir pat pieaudzis. (Piemēram, Gulbenes novadā kopējais bibliotēku finansējums pieaudzis par 3%, krājumu papildināšanai — par 28%.) Krasas bibliotēku finansējuma atšķirības novērojamas pat atsevišķu novadu ietvaros, par kuru izveides mērķi savulaik taču tika izvirzīta līdzsvarota visas teritorijas attīstība. Šķiet, ka daudzos gadījumos bibliotēku budžetu apmēru ne tik daudz ietekmējušas novadu pašvaldību finansiālās iespējas, kā pašvaldību vadības subjektīvā attieksme un bibliotēku nozīmīguma izpratne vai tās trūkums. Diemžēl vairs nav instrumenta valsts mērogā, kas varētu pašvaldības ietekmēt. Līdz šim bibliotēku darbības minimālos normatīvus valstī regulēja vairāki Ministru kabineta noteikumi (“Vietējas nozīmes bibliotēku tīkla darbības noteikumi”, “Bibliotēku darbībai nepieciešamā finansējuma normatīvi”), taču tagad, saskaņā ar 2009.gada grozījumiem, tie noteikti vien par ieteicošiem un piemērojamiem “atbilstoši pašvaldību budžetos paredzētajiem finanšu līdzekļiem”. Diemžēl lielā mērā papildījušās savulaik Latvijas Bibliotēkuru biedrības (LBB) paustās bažas, ka bibliotēku darbības minimālo normatīvu atcelšana novedīs pie tā, ka finanšu līdzekļus bibliotēkām piešķirs pēc *atlikuma principa*, pieņemot lēmumus subjektīvi.

Tādējādi iedzīvotāju ekonomisko un sociālo nevienlīdzību Latvijā papildina pieaugoša informācijas plaša — veidojas izteikti informācijas nabagie novadi, kuru iedzīvotājiem netiek nodrošināti pilnvērtīgi informācijas pakalpojumi.

Nenoliedzami, daudz kas ir atkarīgs no bibliotēkara prasmes un spējām pierādīt bibliotēkas vietu un lomu novada dzīvē, sadarboties ar novada pārvaldi, argumentēt un pārliecināt. Ir bibliotēkas, kur varētu vēlēties aktīvāku bibliotēkara rosību šajā ziņā. Taču ne vienmēr bibliotēkara spēkos ir pārvarēt vienaldzības un neizpratnes ledus sienu. Jāņem vērā arī tas, ka Latvijā bibliotēku aizstāvība vēl ir tikai aizmetņa stadijā, bibliotekāriem šajā jomā trūkst teorētiskas un praktiskas sagatavotības. Turklāt, cik daudz spēka un enerģijas šādām “cīņām uz barikādēm” ir palicis bibliotēkaram, ņemot vērā viņa samazināto algu iepretim nemitīgam darba pienākumu un slodzes pieaugumam? Un vai viens vispār ir cīnītājs? Profesionālo interešu un mērķu aizstāvībai svarīgi ir saliedēties bibliotēkuru nevalstiskajās profesionālajās organizācijās, kā arī aktivizēt un nostiprināt šo organizāciju darbību.

Bibliotēkas zaudē patstāvību

Publiskās bibliotēkas aizvien vairāk kļūst atkarīgas no savām pašvaldībām. Novados dominē centralizācijas tendence: **tiek mainīts bibliotēku statuss.** Tās vairs nav patstāvīgas institūcijas, bet atrodas novada domju, to kultūras pārvalžu vai vēl citu struktūrvienību pakļautībā. Bibliotēkām vairs nav arī finansiālās patstāvības, ieviešanas centralizētas grāmatvedības, kurā bibliotekārs nereti

spiests veikt arī grāmatveža funkcijas, piemēram, sadalīt budžeta līdzekļus *pa kodiem*. "Bibliotekārs grāmatvedis" — jauna profesija 2011.gadā. Mūsdienu centralizācija atgādina ne tik senos laikus, kad galvenais princips bija: visiem visu vienādi un no visa pa druskai. Demokrātija tiek aizmirsta, darbinieki — iebiedēti. Un ja, piemēram, kultūras pārvaldi vada cilvēks, kas ir tāls no kultūras, sākas kultūras noniecināšana, draudi bibliotēkām un darbiniekiem. Atsevišķos novados pat sācies kara ceļš pret bibliotēku. Tai pašā laikā sabiedrības publiskajās aptaujās bibliotēka ir visaugstāk vērtētā pašvaldības iestāde, kura sniedz viskvalificētākos pakalpojumus. Tātad, sabiedrība bibliotēku vērtē daudz augstāk nekā jaunieceltie pašvaldību kultūras dzīves līderi.

Bibliotēku krājumi noplicinās, izsniegums — krītas

Tomēr nekas bibliotekārus neuztrauc tik ļoti kā **finansējuma trūkums krājumu papildināšanai**, kas bibliotēkas noplicina vismagāk, turklāt neatgriezeniski — atgūt krājuma pilnīgumu vairs nebūs iespējams. Atsevišķām pagastu bibliotēkām 2010.gadā pašvaldību līdzekļi piešķirti vienīgi preses izdevumu abonēšanai. Gandrīz katrā reģionā ir 5–6 pagasti, kuru bibliotēkās 2010.gadā nav nopirkta neviena grāmata. Ne viens vien bibliotekārs atzīst, ka visā savā darba mūžā neatminas pieredzējis ko līdzīgu.

2010.gadā dramatiski samazināts arī Valsts kultūrkapitāla fonda (VKKF) atbalsts kultūrvēsturisku grāmatu un oriģinālliteratūras iepirkumam publiskajās bibliotēkās mērķprogrammā "Jaunu grāmatu un citu izdevumu iegāde publiskajām bibliotēkām". Ja 2003.gadā mērķprogrammas ietvaros grāmatas tika iepirktas par Ls 150 000, 2007. un 2008.gadā par Ls 130 000, tad 2010.gadā — tikai par Ls 6900. Ko var nopirkt par šādu naudu?! 2011.gada projektu pirmajā kārtā grāmatu iepirkumam atvēlēti vien nieka Ls 2000. Līdz ar to daudzviet jaunākā oriģinālliteratūra un nozaru literatūra pie lasītājiem nemonāk.

Bibliotēkas krājuma kvalitāte nesaraucjami saistīta ar jau minēto ļoti svarīgo darba rādītāju — izsniegumu, no kura taču atkarīgs teju vai viss! Ja bibliotēkas krājums netiek papildināts, protams, izsniegums samazinās. Daudzviet izsnieguma kritums ir ievērojams. Skumjākais, ka bibliotēkas zaudē tieši regulāros lasītājus — tie atnāk, parunājas, un... aiziet, jo jaunas lasāmvielas nav.¹

Nospiedošajā situācijā bibliotekāri metuši pie malas kautrību un vērsušies pie sabiedrības. Vairākos novados (Jēkabpilī, Preiļos) noritējušas ziedojumu akcijas "Dāvini grāmatu bibliotēkai!". Tās guvušas lielu iedzīvotāju atsaucību. Ar aicinājumu dāvināt bibliotēkām laikrakstu abonementus pie uzņēmējiem un iedzīvotājiem vērsusies arī kultūras ministre Sarmīte Ēlerte — labdarības akcijas "Dāvini abonementu bibliotēkai!" laikā bibliotēkām tika uzdāvināti 53 laikrakstu un žurnālu gada abonementi, saziedoti vairāk nekā 1200 lati.

Bibliotekāri uzrunājuši arī vietējo uzņēmumu un banku filiāļu vadītājus, piemēram, a/s "Swedbank" finansējusi 15 biblioterapijas grāmatu iegādi Madonas novada bib-

liotēkā, bet Saldus novada uzņēmēju ziedojums sedzis telpu nomas maksu un komunālos maksājumus 2010. un 2011.gadā, tādēļ radusies iespēja vairāk līdzekļu novirzīt krājuma papildināšanai. Bibliotēkas saņēmēšanas neskaitāmus dāvinājumus gan no privātpersonām, gan dažādām iestādēm. Savas grāmatas bibliotēkām aktīvi sākuši dāvināt arī autori. Nozīmīgu papildinājumu krājumiem bibliotēkas gūst Lauku bibliotēku atbalsta biedrības akcijā "Atbalsts lauku bibliotēkām" un Grāmatu svētkos — dāvanu kartes grāmatu iegādei saņemtas gan no politiskajām partijām, gan grāmatu apgādiem un izdevniecībām, gan sabiedriskajām organizācijām un uzņēmumiem, kā arī privātpersonām, tajā skaitā Latvijas Valsts prezidenta Valda Zatlera. Vietām bibliotēku krājumi *komplektējas*, kooperējoties novada iedzīvotājiem — pašu abonētā izlasītā prese un grāmatas tiek nestas uz bibliotēku, lai var izlasīt arī citi. Iedzīvotāju atbalsts bibliotēkām ir aizkustinošs. Ja rocība neļauj neko citu, tie dāvina bibliotēkai savus darinājumus (piemēram, Adventes vainagus), rotā bibliotēkas telpas ar savos dārzos izaudzētiem ziediem.

Lai gūtu papildinājumu grāmatu krājumam, bibliotekāri atkal liek lietā arī nesenajos pieticības gados izkopto atjautību — seko līdzī preses pasūtīšanas un izdevniecību akcijām, atļaidēm, piedalās konkursos. Piemēram, pasūtīt atsevišķus preses izdevumus visam gadam, bonusu tiek saņemts otrais eksemplārs — tas tiek tām novada bibliotēkām, kurām nav līdzekļu preses iegādei. Riebiņu novada Rušonas bibliotēkas vadītāja Inta Selicka, uzvarot Hipotēku bankas Klientu kluba izsludinātajā konkursā, ieguvusi 150 latus jaunu grāmatu iepirkumam. Šī bibliotēka ir viena no neskaitāmajām Latvijā, kurai 2010.gadam piešķirtais pašvaldības finansējums krājuma papildināšanai nepārsniedz 100 latus. Par iegūto naudu pirkta grāmatas bērniem, jo mazie pagasta iedzīvotāji ir bezgalčakli lasītāji.

Ierobežotie līdzekļi rosinājuši ciešāku bibliotekāru sadarbību krājumu komplektēšanā novados, aizvien aktīvāk tiek izmantoti ārējie — citu bibliotēku — resursi. Starpbibliotēku abonementa (SBA) izmantojums 2010.gadā dažviet pieaudzis par 55%. Citur tomēr tas ir strauji krities (piemēram, Liepājas Centrālajā zinātniskajā bibliotēkā par 49%), jo ekonomiskās krīzes apstākļos lasītāji nevar atļauties samaksāt pasta izdevumus par grāmatu sūtīšanu, kas turklāt bieži vien pietuvojas pašu izdevumu cenai. (Strauji popularitāti lasītāju vidū zaudējis arī līdz šim aktīvi izmantotais LNB pakalpojums — elektroniskā dokumentpiegāde, jo kopš 2010.gada 1.jūlija par to noteikta maksa.) Viens no krīzes risinājumiem bibliotēku krājumu komplektēšanas jomā varētu būt valstisks atbalsts SBA (šobrīd valsts sedz tikai LNB grāmatu nosūtīšanas izmaksas uz bibliotēkām).

Ir izskanējis viedoklis, ka SBA izmantošanu ļoti apgrūtina arī nacionālā kopkataloga trūkums, kurš apvienotu informāciju par visās valsts akreditētajās bibliotēkās esošo iespieddarbu un citu dokumentu krājumiem. Šobrīd nepieciešamo izdevumu meklēšanai sadrumstalotajā bibliotēku katalogu sistēmā (informācija par publisko bibliotēku krājumiem vien meklējama 28 reģionu kopkatalogos) veltāms pārāk daudz laika. Reizēm paveicas,

un vajadzīgo izdevumu palīdz atrast interneta meklētājprogramma "Google", taču ne vienmēr.

Populāras novados kļuvušas ceļojošās grāmatu kolekcijas, plaši tiek izmantota iespēja piekomplektēt literatūru apmaiņas krājumos. Daudzviet, lai iegūtu papildu līdzekļus jaunāko grāmatu iegādei, atjaunoti maksas abonementi. Cēsu Centrālajā bibliotēkā 2010.gadā šādā veidā iekasēti Ls 1386, Jelgavas Zinātniskajā bibliotēkā — Ls 1230,03.

Dzīvojam digitālā pasaulē, taču bibliotēkas, par spīti augošajam pieprasījumam, nespēj pietiekamā apjomā piedāvāt audio un audiovizuālos materiālus, kā arī spiestas atteikties no datubāzu abonēšanas. Daudzviet šim mērķim finansējums tomēr atrasts, piemēram, Jelgavas Zinātniskajā bibliotēkā 2010.gadā iegādājusies 143 audiovizuālos dokumentus, kas ir 3% no visiem jaunieguvumiem. Valmieras bibliotēka īpaši pievērsusies DVD filmu kolekcijas papildināšanai, piedāvājot gan 20.gadsimta kino klasiku un vēsturiskas filmas, gan citus publikas iemīļotus žanrus. Pateicoties a/s "Swedbank" dāvinājumam, LNB ir sākusi veidot e-grāmatu krājumu. Šobrīd iegādātas 117 e-grāmatas par zināšanu pārvaldību, tirgvedību, ilgtspējīgu attīstību, vidi, ekoloģiju, sociālo psiholoģiju, radošajām industrijām, biznesa etiķeti. Pasaulē digitālo grāmatu pārdošanas apjoms jau pārsniedzis iespiesto grāmatu pārdošanas apjomu: tiešsaistes veikalu gigants "Amazon" paziņojis, ka pirmo reizi uz katrām 100 poligrāfiskajām grāmatām tiek pārdotas 143 e-grāmatas, salīdzināmā pārdošanas attiecība pēdējā laikā sasniegusi 180 pret 100. Amerikas Izdevēju asociācija ziņo, ka e-grāmatu pārdošanas apjoms ir četrkārtšojies (<http://www.datuve.lv>).

Elektronisko resursu tirgus segments strauji aug. E-grāmatu straujāku attīstību traucē īpašumtiesību aizsardzība un smagnējais Autortiesību likums, taču skaidrs ir viens: sabiedrība ir gatava e-grāmatu izmantošanai un Latvijas publiskās bibliotēkas, savukārt, ir gatavas lasāmierīču un e-grāmatu iegādei, glabāšanai un izsniegšanai lasītājiem. Viss kārtējo reizi atduras finansējuma trūkumā.

Jaunas rūpes bibliotekāriem sagādā strauji palielināties apmeklētāju skaits no sociālā riska grupām — krājumā biežāk nekā agrāk atgriežas sasmulēti, izmirkuši, saplēsti izdevumi. Tā kā bibliotēkas reti var atļauties iegādāties vienu izdevumu vairākos eksemplāros vai atjaunot zudumus, šī problēma saasina jau tā samilzušo krājumu nodrošināšanas problēmu.

Par laimi, ļoti daudzus novados tieši grāmatu iegādei finansējums 2010.gadā ir palielināts, pat ja kopējais bibliotēkas budžets ir ar mīnusa zīmi.

Lasīšanas tendences 2010.gadā

2010.gadā publisko bibliotēku lasīšanas ainā galvenokārt dominējuši vietējie literāti, populārā un dzeltenā prese un viegla satura izdevumi. Daudz lasīta piedzīvojumu literatūra, spoku stāsti, vampīriskie "Krēslas" romāni, fantastikas grāmatas. Ziepjū operas ir ne tikai televī-

zijā, bet arī bibliotēkā. Krīze audzē nihilisma nostādes. Smagu vilšanos laikā rodas dekadentiski strāvājumi. Par jaunajiem nacionālās literatūras "ģēnijiem" — *stroikas* Vili Lācīti un *Zviedrijas nīdēju*, anonīmo Otto Ozolu — bibliotēku lasītāji vēl tikai sāk interesēties. Lasītāji joprojām gaida nacionālo romānu, kas aizrautu sirdis un prātus.

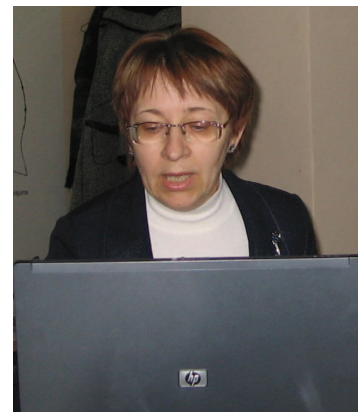
Ārkārtīgi liels pieprasījums bibliotēkās ir pēc preses izdevumiem, tas sasniedz pat 51–85% no kopējā izsnieguma. Ļoti iecienītas ir vietējās avīzes, "Latvijas Avīze". Izveidojies lasītāju loks, kas ik dienas apmeklē bibliotēku vienīgi tādēļ, lai lasītu jaunāko presi. Tādēļ, samazinoties finansējumam, liela daļa bibliotekāru lemj par labu periodikas pasūtīšanai. Lai apmierinātu lielo pieprasījumu, dažas bibliotēkas jaunākos preses izdevumus izsniedz nakts abonementā.

Ekonomiskās krīzes iespaidā arvien vairāk pieaug pieprasījums pēc praktiskās literatūras. Lasītāji interesējas par dažādiem dekoratīvi lietišķās mākslas veidiem (rokdarbi, pērļošana, filcēšana, dekupāža, ādas apstrāde u.c.), amatniecību, tehniku, tās remontu, celtniecības darbiem. Nebijušu popularitāti ieguvusi dārkopības un lauksaimniecības literatūra. Aug interese par augkopību, mežkopību, jaunajiem kombainiem, traktoriem, piena ražošanas mehanizāciju — diemžēl bibliotēkās jaunu grāmatu šajās nozarēs ir ļoti maz. Tas, ka paralēli šim pieprasījuma tendencēm lasītāju uzmanību ieguvušas arī tādas tēmas kā uzņēmējdarbība un mazais bizness, liecina, ka iedzīvotāji bibliotēku informāciju izmanto ne tikai vaļaspriekam un brīvā laika aizpildīšanai, bet arī lai attīstītu uzņēmējdarbību un atgrieztos ekonomiskajā aprītē. Tas nozīmē, ka arvien vairāk būtu novērtējams bibliotēku ieguldījums tautsaimniecībā un ekonomiskās krīzes pārvarēšanā.

Ievērojami augusi interese arī par ārvalstu ceļvežiem un vārdnīcām. To bibliotēkās sāk pietrūkt, jo lasītāji šādus izdevumus atpakaļ atdot nesteidzas... Preiļu Galvenajā bibliotēkā novērots, ka populāra kļuvusi arī valodas apguve.

Joprojām liels pieprasījums ir pēc psiholoģiskās literatūras. Garīgā līdzsvara meklējumos cilvēki arvien vairāk pievēršas arī ezoteriskajai un astroloģiskajai literatūrai. Saglabājusies interese par medicīnu, tajā skaitā netradicionālo. Uzmanības centrā nonākušas arī tādas tēmas kā ekoloģija, globālā sasīšana, vēstures problēmas.

Īpaši pieprasītas ir jauniznākušās grāmatas, sevišķi tie darbi, kas pievērsuši skaļu mediju uzmanību. Bibliotekāri sūrojas, ka vairs nevar iegādāties šādus izdevumus vairākos eksemplāros, jo vislielākā interese par tiem ir tūlīt pēc to iznākšanas, vēlāk tā noplok.

Kuldīgas Galvenās bibliotēkas direktore Laima Mirdza Ostele

Bērni lasa maz, klūdaini raksta un par grāmatām neinteresējas

Ekonomisko recesiju pavada smaga demogrāfiskā krīze. To padziļina ekonomiskā migrācija: brauc prom izglītoti cilvēki ar visām ģimenēm. Bērnu nav. Jaunu cilvēku nav. Skolas tiek likvidētas. Nav paredzama uzlabošanās tuvākajos 45 gados. Atliek vien gaidīt imigrantus.

Bērnu interese par grāmatām un lasīšanu katastrofāli samazinās. Satrauc bērnu vājā lasītprasme un rakstītprasme. Novērots, ka pat 10 gadus veciem bērniem ir grūtības izlasīt tekstu. Uzkrītoša ir bērnu nabadzīgā valoda, grūtības formulēt domu.

Lai kā arī tas nebūtu, bibliotēkas bērnu vidū ir ļoti populāras (tik ļoti, ka parādījies pat jauns bērnu sodīšanas veids: *ja mans bērns ko sliktu izdara — nelaižu viņu uz bibliotēku!*). Bērni un jaunieši nereti sastāda lielāko bibliotēku lasītāju un apmeklētāju daļu (50–80%). Tai pašā laikā bibliotēkas bērnu literatūru iepērk salīdzinoši daudz mazāk nekā pieaugušo. Ir bibliotēkas, kurās 2010. gadā nav nopirkta neviena grāmata bērniem, nav pasūtīts neviens periodiskais izdevums. Ne viens vien pagasts jaunās grāmatas saņēmis tikai ar lasīšanas veicināšanas programmas "Bērnu žūrija" starpniecību. Diemžēl 2010. gadā arī šai programmai līdzekļi tika ārkārtēji samazināti, tādēļ lielākajai daļai bibliotēku programmas grāmatas bija jāiegādājas par saviem līdzekļiem. Turklāt, lai kolekciju paspētu izlasīt visi programmas dalībnieki, ar vienu izdevuma eksemplāru nepietiek. Tas nozīmē, ka teju viss nelielais bērnu bibliotēkas komplektēšanas budžets tiek iztērēts tikai un vienīgi programmas grāmatu iegādei. Šo iemeslu dēļ bibliotēku — "Bērnu žūrijas" dalībnieču skaits strauji sarucis. Bibliotekāri pauda savu sarūgtinājumu: kā lai izskaidro bērniem, kas ar nepacietību gaida jauno "Bērnu žūrijas" konkursu un jau sapņo par gadskārtējiem Lielajiem lasīšanas svētkiem, ka bibliotēka nespēj iegādāties jauno grāmatu kolekciju? Ir bibliotēkas, kurās "Bērnu žūrijas" grāmatas bibliotekāri pirkuši par savu naudu... Lai turpinātu "Bērnu žūrijas" iesāktās tradīcijas un veicinātu bērnu interesi par grāmatām un lasīšanu, daudzas bibliotēkas, kas programmas grāmatas nopirkt nevarēja, mēģinājušas rīkot līdzīgus lasīšanas veicināšanas konkursus lokālā mērogā, izmantojot izdevumus pašu krājumos.

Jautājums par lasīšanas veicināšanas programmām bērniem un jauniešiem — "Bērnu žūrija", "Grāmatu starts" u.c., internetpratības un *droša interneta* attīstīšanu izvirzāms valsts līmenī. **Nepieciešams paplašināt valsts, t.i., VKKF, finansējumu grāmatu iepirkuma programmām.** Tas ir atbalsts ne tikai bibliotēkām, bet arī autoriem, izdevējiem un nacionālajai grāmatniecībai kopumā. 2011.gada pirmajā VKKF projektu kārtā "Bērnu žūrijai" atvēlēti Ls 10 000. Cerēsim, ka tikpat būs arī nākamajās divās kārtās.

Skolu bibliotēkas

Notiprinās tendence, ka skolēni aizvien vairāk pievēršas publiskajām bibliotēkām, kam dažkārt grūti tikt

galā ar lielo pieplūdumu. Citādi tas arī nevar būt, jo daudzas skolu bibliotēkās situācija ir vairāk nekā bēdīga: ir skolas, kurās bibliotēku vispār nav, ir arī tādas, kurās bibliotēkām atvēlētas 0,1–0,2 (divās Smiltenes novada izglītības iestādēs — pat 0,05!) štata vienības. Praksē tas izskatās šādi: kādam skolotājam piemaksā 10–20 latus par mācību grāmatu izsniegšanu. Nevajadzētu mānīt sevi un atzīt, ka arī šajās skolās patiesībā nav ne bibliotēkas, ne bibliotekāra. Un, ja tā, tad kāda gan var būt runa par profesionālas bibliotēku informācijas sistēmas ieviešanu? Arī skolu vadība ir neizpratnē — kādēļ vajag skolu grāmatu noliktavas *atrādīt* publiski pieejamos katalogos, ja praktiski tās ir nepieejamas pat pašu skolas skolēniem? Šīs skolas un skolu bibliotēkas palikušas ārpus *Gaismas tīkla* un tā sniegtajām iespējām.

Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka ir daudzas jo daudzas skolu bibliotēkas, kurās ir labi automatizēti krājumi, piekļuve elektroniskajai informācijai, kvalitatīvi pakalpojumi, kur rūpējas par to, lai bērns vai pusaudzis neiestrēgtu starp lasīšanu un nelasīšanu. Ir pilsētas un novadi, kur bibliotēku informācijas sistēma "Skolu ALISE" tiek ieviesta veiksmīgi, piemēram, Cēsu novads, Ventspils pilsēta un novads, Jelgavas pilsētas skolu bibliotēkas. Daudzas skolu bibliotēkas apsteigušas pagastu bibliotēkas, uzsākot automatizētu grāmatu izsniegšanu un saņemšanu. Gulbenes bibliotēkā 2010.gadā izveidota jauna štata vieta metodiķim darbā ar skolu bibliotēkām.

Diemžēl apstiprinājušas bažas, ka internets aizstās grāmatas. Rindu vairs nav pēc uzziņu izdevumiem, mācību grāmatām un citiem iespējamiem materiāliem. Visu varot atrast elektroniskajā vidē. Lavīnveidīgi aug elektronisko resursu pieprasījums. Elektroniskā informācija sāk nopietni konkurēt ar poligrāfisko. Jo īpaši tas vērojams attiecībā uz skolu jaunatni.

Piekļuve internetam — bezmaksas pakalpojums

Interneta pieejamība uzskatāma par bibliotēku pamatpakalpojumu un nodrošināma bez maksas. Bet par velti, kā zināms, nav nekas. Par internetu publiskajās bibliotēkās maksā nodokļu maksātāji, citiem vārdiem, valsts un pašvaldība. 2010.gadā valstī veidojās draudīga situācija: daudzi novadi apsvēra iespēju atteikties no dārgā "Lattelecom" interneta. Daži novadi, individuāli vienojoties ar v/a KIS un "Lattelecom", panākuši kompromisu — par internetu maksā tik, cik valsts piešķirusi mērķdotācijā. Taču joprojām ir novadi, kas maksā pilnu cenu. Tā nu viens un tas pats "Lattelecom" pakalpojums dažādās valsts vietās maksā atšķirīgi, kas tomēr nav īsti godīgi.

Nedienas ar IT

Teju no visiem novadiem skan trauksmes zvani — bibliotēkās 3–5 gadus ik dienas intensīvi lietotie datori pamazām iziet no ierindas, taču līdzekļu jaunu iegādei vairumam pašvaldību nav. Izmaksas IT uzturēšanai (datortehnikas remonts, multifunkcionālo iekārtu dārgā ekspluatācija) ļoti strauji aug (pat par 110%!). Ja tuvāko

**Dobeles novada
Centrālās
bibliotēkas
metodiķe Brigita
Baumane**

**Jelgavas Zinātniskās
bibliotēkas
direktore Aija
Nadziņa (no kreisās),
Tukuma bibliotēkas
direktore Irēna
Morīte, Bauskas
Centrālās
bibliotēkas
direktore Baiba
Tormane**

gadu laikā šis jautājums netiks risināts valstiskā līmenī, bibliotēkas var palikt bez informācijas tehnoloģijām.

Latvijas Digitālā kultūras karte

Valsts nozīmes projekts "Latvijas Digitālā kultūras karte" (LDKK) kļuvis par nozīmīgu bibliotēku statistikas datubāzi. Par bibliotēku statistiskās informācijas saturisko kvalitāti atbild LNB, par LDKK tehnoloģisko darbību — v/a KIS. Saskaņā ar statistiskās informācijas vākšanas noteikumiem apmēram 90% bibliotēku līdz 2011.gada 15. februārim ievadījušas 2010.gada statistiskos datus šajā datubāzē pēc 13 pamatparametriem. Beidzot bibliotēku nozarei ir elektronisks resurss, kas ļauj taupīt gan personāla, gan finanšu resursus, kā arī izgūt statistiskos datus par daudziem jo daudziem bibliotēku nozares aspektiem.

Bibliotēku devums tautsaimniecībai 2010

Ja runājam par nozaru ekonomisko devumu tautsaimniecībai, bibliotēkas nereti tiek aizmirstas. Tomēr pasaulē ir daudz pēc dažādām metodikām veiktu pētījumu, kas atklāj bibliotēku ekonomisko devumu tautsaimniecībai un sabiedrībai. Starptautiski pētījumi liecina, ka naudas vienība, kas ieguldīta, piemēram, ASV publiskajās bibliotēkās, dod atpakaļ vidēji sešas vienības.

Limbažu Galvenā bibliotēka provizoriski aprēķinājusi, cik indivīds var ietaupīt, izmantojot bibliotēkas bezmaksas pakalpojumus. Aprēķins rāda, ka **1983 lasītāji, izmantojot Limbažu bibliotēkas krājumu, kopumā ietaupījuši Ls 356 940. Saņemot 7415 profesionālas uzziņas, bibliotēkas apmeklētāju ekonomiskais guvums ir Ls 12 309. Izmantojot bibliotēkas 12 datorus,**

apmeklētāji ietaupījuši Ls 24 912. Savukārt apmeklējot bibliotēkas organizētās mācības 398 reizes 2 stundu garumā, kopējais ietaupījums sastāda Ls 3980.

• • •

Sabiedrības un publisko bibliotēku dzīve krīzes laikā ritējusi zem milzīga finansiāla spiediena. Kā teic Liepājas kolēģi, sekmīgie darba rādītāji 2010.gadā ir sasniegti pateicoties kompromisam starp lielām vajadzībām un mazām iespējām, augstiem profesionalitātes kritērijiem un zemo atalgojumu. Naudas trūkums līcis mainīties visiem un ikvienam. Taču bibliotēku pamats nemainās: poligrāfisko un elektronisko resursu ieguve, apstrāde un sniegšana visiem un ikvienam iet cauri gadu simteņiem, mainās vienīgi informācijas formāts. Bibliotēka visos laikos ir kā bezmaksas ideju galds, pie kura aicināts ikviens.

(Baibas Biernes foto)

¹ Protams, izsnieguma kritumam ir arī citi, ar bibliotēkas krājuma papildināšanu nesaistīti iemesli, piemēram, interneta popularitāte, kas izkonkurē iespējamās bibliotēku informācijas sistēmā "ALISE". Novērots, ka arvien biežāk vienam lasītājam izsniegtās grāmatas izlasa arī mamma, omamma, pārējie ģimenes locekļi, kaimiņi... Diemžēl "ALISE" šāda veida izsnieguma uzskaiti nepieļauj, tātad reālais izsniegums ir daudz lielāks. Izsniegums samazinājies arī vairāku no bibliotēkām neatkarīgu iemeslu dēļ, piemēram, tādēļ, ka krities augstskolās studējošo skaits.